

Prawne aspekty e – uzależnień
– obszar działań kuratora
sądowego

dr Paweł Kozłowski,
Akademia Pomorska w Słupsku
Sąd Rejonowy w Słupsku

Gdańsk 18.10.2017 r.

Nieostrość, różnorodność definicyjna młodzieży *

- o **Demoralizacja** – jedynie egzemplifikacyjne, niepełne wyliczenie w § 4. pkt. 1 upn, brak kryteriów stopni demoralizacji
- o **Niedostosowanie społeczne** (środowiskowe ujęcie determinant)
- o **Nieprzystosowanie społeczne** (podmiotowe ujęcie determinant)
- o **Zaburzenia zachowania** (nozologiczny kontekst diagnozy)

* P. Kozłowski, *Wartości, cele i plany życiowe młodzieży nieprzystosowanej społecznie*, Kraków 2016.

Podmiotowość – przedmiotowość (PRAWO do..., a ZOBOWIĄZANIE do...)

- Człowiek jest podmiotowy, gdy siebie postrzega jako źródło swojego postępowania, własne cele jako przedmiot swoich intencji, a otaczający go świat, jako szansę dla swoich możliwości (I. Obuchowska, 2004)
- 3 poziomy działania człowieka*:
 - poziom dyspozycji wrodzonych (temperamentalnych),
 - **poziom treściowych i formalnych nawyków,**
 - **poziom świadomości, aktywności intencjonalnej**

Teleogeniczny i teleogenetyczny wymiar funkcjonowania

* T. Mądrycki, *Osobowość, jako system tworzący i realizujący plany*, Gdańsk 1996 .

Kwerenda „cech” nieprzystosowania społecznego *

- nieadekwatność,
- sztywność reakcji,
- szkodliwość dla podmiotu lub otoczenia,
- rozhamowanie emocjonalno – społeczne,
- „repulsywne” relacje społeczne,
- konflikt celów życiowych,
- **załamanie planu życiowego, triady dynamizującej osobowość, tzw. koncepcji życia,**
- odrzucenie norm (prawnych, społecznych, moralnych),
- **ucieczka od..., ucieczka do...**
- **kompensacja alienacji społecznej (drugie życie, inaczej „ubrana tożsamość”),**
- demoralizacja i czyny karalne,
- obszar eksternalizacyjny i **internalizacyjny,**
- tożsamościowe indywidualne i społeczne efekty wadliwej socjalizacji,
- główne kryteria diagnozy są natury psychologicznej, a konsekwencje są natury społecznej,
- konieczność innych sposobów nawiązywania relacji wychowawczej i sposobów oddziaływań (wyjście poza schematy),
- **moratorium rozwojowe w ontogenezie i kontinuum epizodyczność – syndrom,**
- „sprawca” czy „ofiara”?
- **element ekosystemu rodzinnego, szkolnego, rówieśniczego, internetowego,**
- **forma symbolicznej komunikacji**

* P. Kozłowski, *Wartości, cele i plany życiowe młodzieży nieprzystosowanej społecznie*, Kraków 2016.

Obszar proceduralny

Wybrane aspekty Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich

(Dz. U. z 1982 r. nr 35, poz.228 z późn., zm.)

Czy zrobiono (prawie) wszystko przed skierowaniem sprawy do sądu?

Problem ewentualnej stygmatyzacji kontaktem z sądem...

Działanie oparte o AUTORYTET SĄDU...

Gdy sprawa trafia do sądu...

- o **Art. 21. § 1.** Sąd rodzinny wszczyna postępowanie w sprawie nieletniego, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie istnienia okoliczności, o których mowa w art. 2.
- o **Art. 21a.** Postępowanie w sprawie nieletniego ma na celu ustalenie, **czy istnieją okoliczności świadczące o demoralizacji nieletniego** lub czy nieletni popełnił czyn karalny, a także ustalenie, **czy zachodzi potrzeba zastosowania wobec nieletniego środków przewidzianych w ustawie.**
- o **Art. 22. § 1.** W sprawie o czyn ścigany na wniosek sąd rodzinny wszczyna postępowanie w razie złożenia wniosku; postępowanie toczy się wówczas z urzędu.
- o **§ 2.** W sprawie o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego postępowanie wszczyna się, jeżeli tego wymaga interes społeczny albo wzgląd na wychowanie nieletniego lub ochronę pokrzywdzonego; postępowanie toczy się wówczas z urzędu.

Cel postępowania sądowego

- o **Art. 3. § 1.** W sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego **dobrem**, dążąc do osiągnięcia **korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się** nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do **prawidłowego spełniania przez rodziców lub opiekuna** ich obowiązków wobec **nieletniego**, uwzględniając przy tym interes społeczny.
- o **§ 2.** W postępowaniu z nieletnim bierze się pod uwagę osobowość nieletniego, a w szczególności wiek, stan zdrowia, stopień rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru, a także zachowanie się oraz przyczyny i stopień demoralizacji, charakter środowiska oraz warunki wychowania nieletniego.

**Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1984 r.
w sprawie OSN 1985/2-3/19 III CZP 19/84**

*„[...] postępowanie w sprawach nieletnich różni się od klasycznego postępowania sądowego i tym, że jego głównym celem **nie jest wydanie orzeczenia końcowego**, ale **spełnienie założeń całego procesu wychowawczo-resocjalizacyjnego.**”*

Istota wywiadu środowiskowego

- o Art. 24. § 1. W celu ustalenia danych dotyczących nieletniego i jego środowiska, a w szczególności dotyczących zachowania się i warunków wychowawczych nieletniego, sytuacji bytowej rodziny, przebiegu nauki nieletniego i sposobu spędzania czasu wolnego, jego kontaktów środowiskowych, stosunku do niego rodziców albo opiekuna, podejmowanych oddziaływań wychowawczych, stanu zdrowia i znanych w środowisku **uzależnień nieletniego**, sąd rodzinny zleca kuratorowi sądowemu przeprowadzenie wywiadu środowiskowego.
- o Art. 25. § 1. W razie potrzeby uzyskania kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego, wymagającej wiedzy pedagogicznej, **psychologicznej lub medycznej, oraz określenia właściwych kierunków oddziaływania na nieletniego**, sąd rodzinny zwraca się o wydanie opinii do opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. Sąd może zwrócić się o wydanie opinii także do innej specjalistycznej placówki lub biegłego albo biegłych.

Już na czas trwania postępowania...

- o Art. 25a. § 1. W razie potrzeby uzyskania opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego sąd rodzinny zarządza jego **badanie przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów**. Na wniosek biegłych lekarzy psychiatrów do udziału w wydaniu opinii sąd powołuje **biegłych innych specjalności**.
- o Art. 26. Wobec nieletniego można tymczasowo zastosować nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej albo zakładu pracy, a także nadzór kuratora lub innej osoby godnej zaufania, a jeżeli byłoby to niewystarczające – umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim lub zastosować środki leczniczo-wychowawcze, o których mowa w art. 12.

Katalog (selektywny) środków wychowawczych

- o Art. 6. Wobec nieletnich sąd rodzinny może:
- o 1) udzielić upomnienia;
- o 2) zobowiązać do określonego postępowania (...) do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym (...)
- o 3) ustanowić nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna;
- o 4) ustanowić nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego;
- o 5) zastosować nadzór kuratora;
- o 6) skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją; (...)
- o 11) zastosować inne środki zastrzeżone w niniejszej ustawie do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosować środki przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, rodzinnym domu dziecka, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej.

Poza tym...

- o Art. 12. W razie stwierdzenia u nieletniego upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej **lub innego zakłócenia czynności psychicznych** bądź nałogowego używania alkoholu albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, sąd rodzinny może **orzec umieszczenie nieletniego w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym**. Jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia nieletniemu jedynie opieki wychowawczej, sąd może orzec umieszczenie go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, a w przypadku gdy nieletni jest upośledzony umysłowo w stopniu głębokim i wymaga jedynie opieki – w domu pomocy społecznej.
- o Art. 7. § 1. Sąd rodzinny może:
 - o 1) **zobowiązać rodziców lub opiekuna** do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, **poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub inną poradnią specjalistyczną**, zakładem pracy, w którym jest zatrudniony, oraz lekarzem lub zakładem leczniczym;
 - o § 2. **Sąd może zwrócić się do właściwych instytucji** państwowych lub społecznych oraz jednostek samorządowych o udzielenie niezbędnej pomocy w poprawie warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego.

a także... możliwa ingerencja we władzę rodzicielską

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964 r. nr 9, poz. 59 z późn. zm.):

Art.109.§ 1. Jeżeli **dobro dziecka** jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

1) **zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania**, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, **poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń**;

2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega Opiekun

3) poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;

4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi

5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo - leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno - opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej.

Prawne aspekty e – uzależnień
– obszar działań kuratora
sądowego

dr Paweł Kozłowski,
Akademia Pomorska w Słupsku
Sąd Rejonowy w Słupsku

koz.pawel@gmail.com